

Ηρακλής. Η εμβληματική φυσιογνωμία της ελληνικής μυθολογίας

Πολιτισμός / Ιστορία

Μιχάλης Κουτσός, Φιλολόγος - Συγγραφέας

Η περίπτωση του Ηρακλή

Ο Ηρακλής είναι μια αμφιλεγόμενη μορφή, διότι του αποδίδονται και ποσοτικά και τοπικά και χρονικά πολλά έργα, τα οποία είναι αδύνατο να τα κάνει ένας άνθρωπος, έστω κι αν είναι ημίθεος, όπως ο Ηρακλής. Είναι συνεπώς μύθος η περίπτωση του Ηρακλής; Όχι προφανώς. Το ότι υπάρχουν μυθικά στοιχεία, που δικαιολογούνται από την μεγάλη χρονική απόσταση από εμάς, δεν σημαίνει ότι οι άθλοι του Ηρακλή είναι παραμυθάκια για τα μικρά παιδιά. Όπως κάθε μύθος έτσι και ο μύθος του Ηρακλή κρύβει στο βάθος σημαντικά ιστορικά, γεωλογικά και φυσικά φαινόμενα, που είναι καλό να διερευνηθούν. Ας ανατρέξουμε λοιπόν στον μύθο του Ηρακλή με ερευνητική διάθεση, για να βρούμε την όποια αλήθεια κρύβει ο μύθος αυτός.

Κατά τον Ησίοδο (Έργα και Ηέρ. Στίχ. 252-255) στην εποχή του Διός, εποχή

ανάπτυξης και πολιτισμού, υπήρχαν 30.000 φύλακες του Δία που επέβλεπαν την εφαρμογή της «δίκης», δικαιοσύνης, αλλά και στην επιβολή της κάθαρσης (Νέμεσις), διότι η εποχή των άνομων και εχθρικών Τιτάνων δεν έπρεπε να επαναληφθεί. Οι εκλεκτοί αυτοί άνθρωποι στην αρχή ήταν του Δία και στη συνέχεια του μαντείου των Δελφών. Ένας τέτοιος εκλεκτός του μαντείου των Δελφών ήταν και ο Ηρακλής, ο οποίος δεν υποτάχθηκε δουλικά στην υπηρεσία του Ευρυσθέα, αλλά εκτελούσε εντολές, τις οποίες ο Ευρυσθέας έπαιρνε από «Διοικητικό Κέντρο» των Δελφών. Επομένως ο Ηρακλής επιτελούσε ευεργετικό έργο στους ανθρώπους σύμφωνα με τις επιταγές των ιερέων του μαντείου των Δελφών. Το μαντείο των Δελφών αποτελούσε πηγή διαφόρων συμβουλών, πράγμα που το διαπιστώνουμε από τις ποικίλες επισκέψεις απλών αλλά και αξιωματούχων κρατών, για τις διάφορες υποθέσεις που τους απασχολούσαν. Ας μην ξεχνάμε ότι και ο Σωκράτης κατέφυγε στο μαντείο των Δελφών, από όπου πήρε την συμβουλή «γνώθι σαυτόν», από την οποία ο Σωκράτης ανέπτυξε και δίδαξε την αρετή της αυτοκριτικής. Επομένως ας πάψουμε να θεωρούμε τον Ηρακλή ως «αρσιβαρίστα» με δυνατά μπράτσα και ρόπαλο που νικούσε τους πάντες. Φυσικά ο Ηρακλής είχε εξαιρετική φυσική δύναμη, αυτή όμως συνδυάζονταν τόσο με την διανοητική του εξυπνάδα, όσο και με την καλή του διάθεση να κάνει το καλό σε όλους και κυρίως με μεγάλα τεχνικά και υδραυλικά έργα, που διευκόλυναν την ζωή χιλιάδων ανθρώπων.

Ο Ηρακλής, υποστηρίζει ο κ. Μαριολάκος, είναι ένας παγκόσμιος ήρωας. Ξεκίνησε από τη Θήβα και η δραστηριότητά του τοποθετείται κατά τον 13ο αι. π.Χ., δηλαδή

100 χρόνια πριν από τον Τρωικό Πόλεμο. Οι άθλοι και τα άλλα έργα του, παραπέμπουν σε μεγάλα υδραυλικά έργα και στην αναζήτηση μεταλλευμάτων σε πολύ μακρινές περιοχές. Υδραυλικού περιεχομένου είναι και οι άθλοι του: Λερναία Ύδρα, η Κόπρος του Αυγεία και οι Στυμφαλίδες Όρνιθες, ενώ του αποδίδονται πολλά αντιπλημμυρικά και αποστραγγιστικά έργα, όπως τα αυλάκια και τα αναχώματα στις όχθες του Αχελώου, η αύλακα της Μαντίνειας, η αντιπλημμυρική προστασία της Τίρυνθας και η επισκευή ρήγματος στον Νείλο ποταμό, που είχε προκληθεί λόγω μεγάλων βροχοπτώσεων. Οι άθλοι με τα βόδια του Γηρυόνη τοποθετούνται στην Ιβηρική Χερσόνησο, όπως και τα Μήλα των Εσπερίδων. Ο Στράβωνας και ο Πλούταρχος αναφέρουν ότι έφθασε σ' ένα νησί στη δυτική άκρη του Ωκεανού, ουσιαστικά για να αξιοποιήσει τον ορυκτό πλούτο (χρυσό, άργυρο, κασσίτερο).

Ο Ηρακλής, που ενδιαφερόταν για χρυσάφι, συμμετείχε βεβαίως και στο μυθικό ταξίδι του Ιάσονα προς την Κολχίδα, αλλά εγκατέλειψε την Αργώ και τους Αργοναύτες και η πιθανή πορεία του ήταν: Κρήτη, Λιβύη (όπου μάχεται με τον Ανταίο), Ταγγέρη, Γιβραλτάρ (που ονομάστηκαν Ηράκλειες Στήλες), Ιβηρική Χερσόνησος, Γάδαιρα.

Ο Ηρακλής διέσχισε ποταμούς, ωκεανούς και έφθασε απέναντι από τη μεγάλη ήπειρο, την Ωγγυία, όπως αναφέρει ο Πλούταρχος στα Ηθικά του, η οποία περιγράφεται ως ένα νησί που βρίσκεται μακριά στη θάλασσα και απέχει δρόμο πέντε ημερών από τη Βρετανία. Ποια είναι αυτή η περιοχή; Πιθανόν η Ισλανδία ή η Γροιλανδία ή ίσως η Αμερική.

Ο καθηγητής Η. Μαριολάκος χαρακτήρισε τον Ηρακλή **«παγκόσμιο γεωλόγο και μηχανικό»**. Και το δικαιολόγησε ως εξής:

Ο Ηρακλής είναι γνωστός από τους 12 άθλους του. Οι 12 άθλοι του Ηρακλή, αν τους ταξινομήσει θεματολογικά κάποιος, θα δει ότι έχουν εμφανή σχέση με το νερό, με μεταλλεύματα και κυρίως με υδραυλικά έργα. Ο καθαρισμός του στάβλου του Αυγεία έγινε με την εκτροπή των υδάτων ενός ή δύο ποταμών. Πέρα από αυτά, ο Ηρακλής σχετίζεται επίσης και με τα τεχνικά έργα των Μινύων στην Κωπαΐδα.

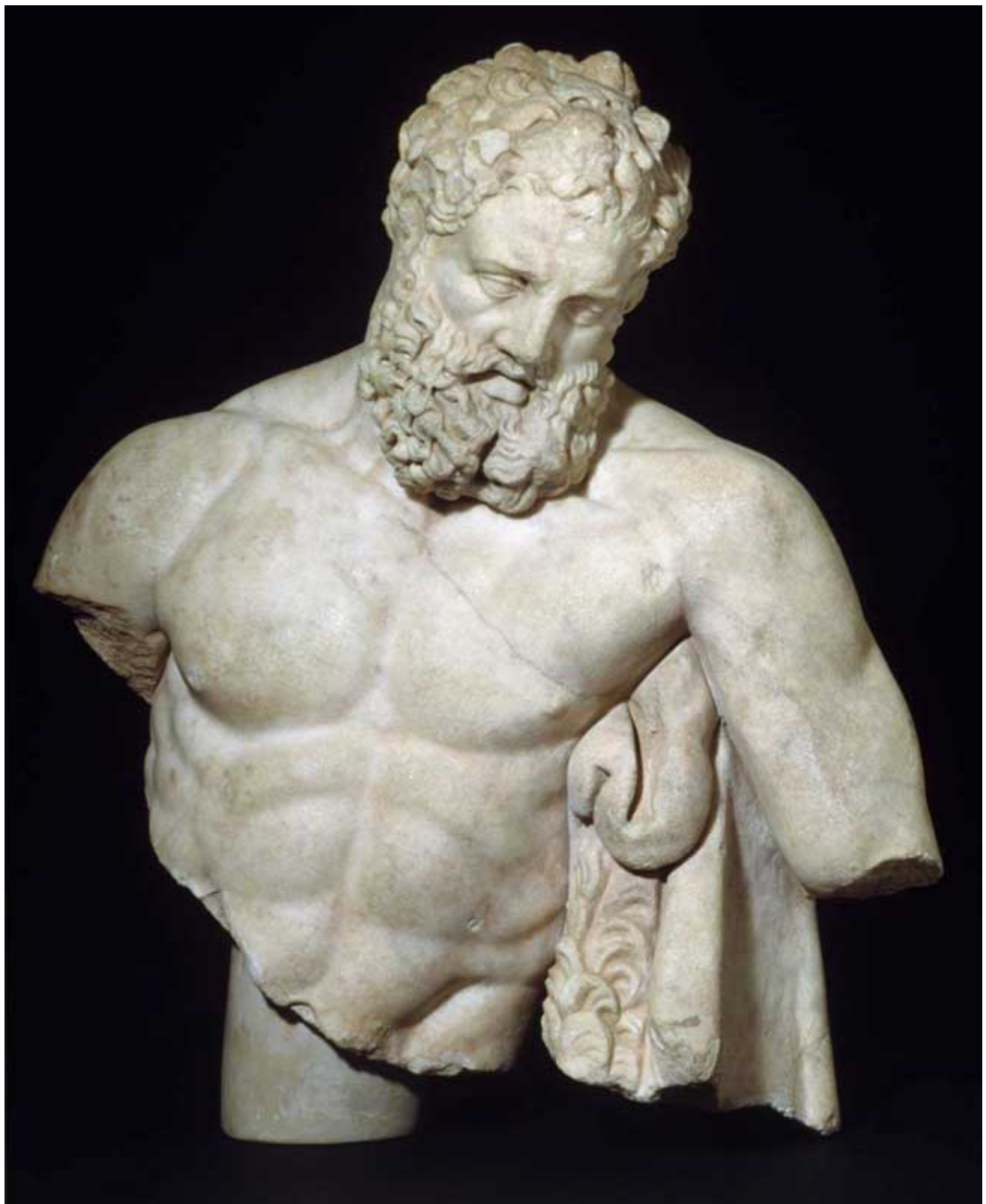
Ο Ηρακλής εκτός από γεωλόγος και μηχανικός ήταν και δεινός ταξιδιώτης. Ο άθλος με τα βόδια του Γηρυόνη εκτυλίσσεται στην Ιβηρική Χερσόνησο. Οι λεπτομέρειες αναφέρονται από τον Διόδωρο Σικελιώτη, τον Στράβωνα και τον Πλούταρχο. Γιατί, λοιπόν, πήγε εκεί; Η απάντηση είναι: Για να εκμεταλλευτεί τον χρυσό, τον άργυρο και τα διάφορα μέταλλα. Ας μην ξεχνάμε ότι η εποχή εκείνη ήταν η εποχή των μετάλλων. Τα Πυρηναία όρη πήραν το όνομά τους από κάποια Πυρίνη, η οποία γέννησε ένα τέρας και στεναχωρημένη κατέφυγε στο βουνό, όπου

και την κατασπάραξαν τα άγρια ζώα. Ο Ηρακλής βρήκε το πτώμα της, την έθαψε με τιμές πριγκίπισσας και από τότε **τα βουνά λέγονται Πυρηναία**.

Ακόμη εκείνη ακριβώς η περίοδος χαρακτηρίζεται από τη μετάβαση στην εποχή του κασιτέρου (είχε προηγηθεί η εποχή του μπρούντζου). Πήγε, λοιπόν, και στις Κασσιτερίδες Νήσους. Για την ευκολότερη μεταφορά του στρατού του ο Ηρακλής άνοιξε δρόμους μέσα από τις Άλπεις για να κατέβει στην Ιταλία και στη Γαλλία και πήρε χρυσάφι από εκεί. Παντού όπου πάει ιδρύει πόλεις, όπως το Κάντιθ, τα παλιά Γάδειρα, όπου υπάρχουν μέχρι και σήμερα επιγραφές αφιερωμένες στον Ηρακλή.

Τέλος, σύμφωνα με την παράδοση, ο Ηρακλής πήγε να πάρει **τα μήλα των Εσπερίδων** περνώντας από την Αραβία. Από εκεί λένε ότι έφτασε μέχρι την Αόρνο Πέτρα που βρίσκεται στις Ινδίες και στον Ινδό ποταμό. Ουσιαστικά πρόκειται για το σημείο όπου έφτασε και ο Μέγας Αλέξανδρος.

Ο Πλούταρχος αναφέρει πως οι άνθρωποι του Ηρακλή έφτασαν στο νησί του Ατλαντικού με σκοπό να περάσουν στη μεγάλη ήπειρο απέναντι, για να αντικαταστήσουν τους προηγούμενους Έλληνες, που είχαν μείνει εκεί αρκετά χρόνια και είχαν εκβαρβαριστεί. Είχαν αρχίσει να ξεχνάνε τη γλώσσα τους, τα ήθη και τα έθιμά τους. Ποια είναι αυτή η ήπειρος δυτικά από την Ισλανδία και δυτικά από τα τρία μεγάλα νησιά; Μία είναι, δεν υπάρχει κάποια άλλη: η **Αμερική**. Ο Πλούταρχος αναφέρει πως το γεωγραφικό πλάτος της περιοχής όπου έφτασε ο Ηρακλής ήταν σε ευθεία με αυτό της Κασπίας. Μας λέει ότι στην περιοχή που έφτασαν έβλεπαν τον ήλιο να χάνεται μόνο μία ώρα το 24ωρο για ένα μήνα, πράγμα που συμβαίνει και σήμερα στις βόρειες περιοχές της γης.

Για όλα αυτά δεν υπάρχουν ιστορικά ντοκουμέντα, ιστορικές αποδείξεις αλλά διαφωτιστικές ενδείξεις. Έχουμε διπλούς πελέκεις όπως τους μινωικούς. Έχουμε ορισμένα άλλα εργαλεία που μοιάζουν ακριβώς με αυτά, τα οποία χρησιμοποιούσαν εδώ στον ελλαδικό χώρο. Υπάρχουν, τέλος, και άλλες ενδιαφέρουσες ενδείξεις.

Ο Πausanias υποστηρίζει ότι ο Ηρακλής έφτασε και μέχρι τη **χώρα των Υπερβορείων**. Αυτοί οπωσδήποτε βρίσκονταν βόρεια της Μαύρης Θάλασσας. Άλλοι τούς τοποθετούν στις Άλπεις, άλλοι βόρεια του Αίμου, άλλοι βόρεια της Θράκης. Κατά πάσα πιθανότητα, όμως, πρέπει να κατοικούσαν εκεί που έφτασαν οι Αργοναύτες. Εκεί, λοιπόν, πρέπει να πήγε ο Ηρακλής, ο οποίος μάλιστα σύμφωνα με τον Πausanias πήρε από τους Υπερβόρειους μια αγριελιά, για να τη φυτέψει στην Ολυμπία.

Οι Υπερβόρειοι με τη σειρά τους επισκέπτονταν τη Δήλο. Οι ανασκαφές δύο Γάλλων αρχαιολόγων στο νησί έφεραν στο φως τους τάφους των Υπερβορείων παρθένων, που χρονολογούνται από τον 15ο αιώνα π.Χ. Μιλάμε δηλαδή για την περίοδο ανάπτυξης της μυκηναϊκής εποχής. Υπάρχει, λοιπόν, η εκδοχή ότι οι Υπερβόρειες παρθένες κατέρχονταν από το Μαντείο της Δωδώνης, περνούσαν από τους Δελφούς, από εκεί στην Εύβοια για να καταλήξουν στη Δήλο με σκοπό να αφήσουν τα ετήσια δώρα τους.

Και το ερώτημα είναι: γιατί αυτά τα σημαντικά γεγονότα δεν προβάλλονται στην Ελλάδα; Η απάντηση είναι γνωστή: Δυστυχώς ακόμα είμαστε υποχείριοι του «πνεύματος της Εσπερίας». Δηλαδή, αν δεν έχουν πει κάτι οι Αμερικάνοι, οι Άγγλοι, οι Γερμανοί και οι Γάλλοι, δεν το δεχόμαστε, πρέπει να μας το πουν αυτοί πρώτα, για να το δεχτούμε.

α. Η διαμάχη Ηρακλή και Αχελώου:

Η πάλη του Ηρακλή με τον Αχελώο είναι η εκτροπή και διευθέτηση του ορμητικού σαν ταύρου ποταμού. Το φιδίσιο κορμί του είναι οι μαιάνδροι που σχηματίζει, το δε κέρασ που αποκόπτει ο Ηρακλής είναι η «ευθυγράμμιση» και παράκαμψη ενός μαιάνδρου, ο οποίος όταν αποκόπτεται από τη ροή του ποταμού, προσφέρεται ως εύφορη γη για καλλιέργειες. Η νέα γη αποστραγγισμένη από τα νερά του ποταμού ονομάστηκε το κέρασ της Αμαλθείας, δηλαδή η χώρα της Αφθονίας.

Με τον θεό - ποταμό Αχελώο συνάπτεται και ο μύθος των Εχινάδων, που έχει γεωμυθολογική σημασία. Σύμφωνα με τον Λατίνο ποιητή Οβίδιο (Μεταμορφώσεις, VIII, στ. 573 - 591), οι Εχινάδες ήταν πέντε ναϊάδες νύμφες, που κατοικούσαν δεξιά και αριστερά του Αχελώου. Πρόσφεραν θυσίες σε όλους τους

θεούς, εκτός από τον Αχελώο. Εξ αιτίας αυτού του γεγονότος, αυτός οργίσθηκε και πέταξε τις Εχινάδες στη θάλασσα, μετατρέποντάς τις σε νησιά. Το μυθικό αυτό γεγονός υποκρύπτει ένα γεωλογικό συμβάν. Είναι διαπιστωμένο ότι πριν από 18000 χρόνια οι Εχινάδες νήσοι ήταν προέκταση της ξηράς της Αιτωλοακαρνανίας. Ανέβηκε, λοιπόν, η στάθμη της θάλασσας σιγά σιγά και κατέκτησε την ξηρά, αφήνοντας να προεξέχουν μόνον οι λόφοι. Αυτή η διεργασία ξεκίνησε 16.000-18.000 χρόνια πριν. Και στην περίπτωση αυτή ο μύθος αποδεικνύεται αληθινός.

β.Ο μύθος του Ηρακλή και του Λίχα

Ο Ηρακλής λόγω των αφόρητων πόνων, που του προκάλεσε ο χιτώνας, τον οποίο του προσκόμισε κατ' εντολή της Δηιάνειρας ο Λίχας, άρπαξε τον Λίχα και τον εκσφενδόνισε προς τη θάλασσα και κατά πάσα πιθανότητα προς τον βόρειο Ευβοϊκό Κόλπο. Τα κομμάτια του Λίχα σχημάτισαν τα νησάκια Λιχάδες και το όρος επάνω από το ακρωτήριο ονομάστηκε Λιχάς. Και σε αυτή την περίπτωση, ένα γεωλογικό γεγονός που είχε συμβεί στην περιοχή του Βόρειου Ευβοϊκού προχιλιάδων ετών και σε κάθε περίπτωση μεταξύ των ετών 18000 και 6000 Π.Α.Σ., πιστώθηκε στον ήρωα Ηρακλή. Τα Λιχαδονήσια είναι ηφαιστειακά νησιά. Η εμφάνιση των νησιών ίσως βέβαια να είχε σχέση με το ανεβοκατέβασμα του νερού, εξ αιτίας των κλιματοευστατικών κινήσεων της στάθμης της θάλασσας, αλλά και με την άνοδο και πτώση των νερών της παλαιολίμνης, που υπήρχε πριν 9.000 χρόνια στην περιοχή, εκεί όπου βρίσκεται σήμερα ο βόρειος Ευβοϊκός κόλπος.

[page_end]

γ.Ο μύθος του Ηρακλή και του Προμηθέα

Ο Προμηθέας είναι μία θεότητα της φωτιάς, όπως προκύπτει από την κλοπή και τη μεταφορά του πυρός στους ανθρώπους. Άλλωστε και το όνομά του συσχετίζεται με τη σανσκριτική λέξη *pramantha*, που σημαίνει «*καλάμι, που παράγει φωτιά*», στην περιοχή του Ινδούποταμου. Όμως το γεγονός της τοποθέτησης ενός θεού της φωτιάς επάνω σε βουνό, θα μπορούσε, κατά τους E. και P. Barber, να μάς οδηγήσει στη σκέψη ενός ηφαιστείου, διότι συνήθως ένα ηφαίστειο είναι ένα βουνό που έχει φωτιά στην κορυφή του. Το όρος επάνω στο οποίο ήταν προσηλωμένος ο Προμηθέας, σύμφωνα με τον Αισχύλο και τον Απολλόδωρο, ήταν ο Καύκασος της Σκυθίας. Πράγματι στην περιοχή που αναφέρουν οι αρχαίοι Έλληνες ότι ήταν καρφωμένος (προσηλωμένος) ο Προμηθέας, υπάρχει ένα ηφαίστειο, που θα μπορούσε να είναι ο ίδιος ο Προμηθέας ως γεωλογικό φαινόμενο, το οποίο αποκρυσταλλώθηκε στον μύθο. Το ηφαίστειο αυτό είναι το Elbrus, που έχει ύψος άνω των 5.400 μέτρων, ανήκει στην οροσειρά του Καυκάσου και γειτονεύει με την

ανατολική πλευρά της Μαύρης Θάλασσας. Πρόσφατες χρονολογήσεις των εκρήξεων του Elbrus προσφέρουν ένα πιθανό χρονοδιάγραμμα των αρχικών εκρήξεων, που οδήγησαν στην τεράστια φήμη του όρους αυτού. Μία σειρά εκρήξεων έγινε μεταξύ των ετών 5500 - 5200 π.Χ., μία δεύτερη μεταξύ των ετών 3300 - 2600 π.Χ. και μία τρίτη μεταξύ των ετών 1 - 100μ.Χ. Πιθανόν λοιπόν η δεύτερη σειρά εκρήξεων του ηφαιστείου Elbrus, που ήταν και η πιο μακροχρόνια, να έδωσε το έναυσμα της δημιουργίας του μύθου του Προμηθέα, ο οποίος στην περιοχή του Καυκάσου έχει το όμοιό του στον μύθο του θεού Lokίτης Σκανδιναβικής μυθολογίας. Στην περίπτωση λοιπόν που ο Προμηθέας είναι ηφαίστειο, τί ακριβώς θα μπορούσε να ήταν ο αετός, που υπερίπτατο του Προμηθέα και έτρωγε το συκώτι του; Τα τεράστια φτερά του αετού θα μπορούσαν να είναι μία εικόνα του σύννεφου στάχτης, που εξέρχεται από το ηφαίστειο και εκτοξεύεται προς τον ουρανό. Αυτό μπορεί να φαίνεται ίσως υπερβολικό, αλλά δεν πρέπει να λησμονούμε πόσο κοινό είναι σε διάφορους λαούς να συσχετίζουν μείζονα καιρικά φαινόμενα με τις φτερούγες γιγάντιων πτηνών, όπως το Thunderbird, το πτηνό του κεραυνού, στην Αμερική.

δ.Ο μύθος της Λερναίας Ύδρας

Ο Ηρακλής προσπαθώντας να εξολοθρεύσει την Λερναία Ύδρα, άρχισε να κόβει ένα προς ένα τα κεφάλια του θηρίου. Η αποκοπή ενός κεφαλιού, που αντιπροσωπεύει μία εκροή νερού σε κάποιο καρστικό σημείο, πιθανόν κατέστη δυνατή με την τοποθέτηση ενός βράχου στο σημείο όπου ανέβλυζε το νερό, για να εμποδίσει την έξοδό του ή για να το αναγκάσει να ακολουθήσει άλλη διαδρομή. Εάν κάποιος τοποθετήσει ένα βράχο μπροστά στο στόμιο μιας καρστικής πηγής, το νερό θα αναβλύσει από δύο ή περισσότερα άλλα σημεία. Αυτή είναι η αιτία του γεγονότος ότι στη θέση ενός κεφαλιού που απέκοπτε ο Ηρακλής, φύτρωναν άλλα δύο.

ε.Ο μύθος του Αυγεία:

Τα τεχνικά έργα, που συσχετίζονται με τον καθαρισμό της κόπρου του Αυγεία δεν έγιναν κατά πάσα πιθανότητα στον χώρο της Ηλείας, αλλά στην περιοχή της Τίρυνθας, που κατά τον Μαριολάκο συσχετίζονται με την κατασκευή του μυκηναϊκού φράγματος της Τίρυνθας. Το φράγμα αυτό διατηρείται σε καλή κατάσταση, έχει διεύθυνση Βορρά-Νότου, μήκος 80-100 μέτρων, πλάτος βάσης 60 μέτρων και σωζόμενο ύψος 8 μέτρων. Η χρονολόγηση της κατασκευής του κατά τη διάρκεια της Υστεροελλαδικής III Β περιόδου (1300-1200 π.Χ.) συμπίπτει με την περίοδο της μεγαλύτερης ακμής του Μυκηναϊκού πολιτισμού. Το τεχνικό αυτό επίτευγμα των Μυκηναίων μπορεί να συγκριθεί με τα αποστραγγιστικά έργα μεγάλης τάξεως στην Κωπαίδα. Θα αποκτήσουμε όμως την βεβαιότητα ότι ο άθλος αυτός του Ηρακλή έγινε στην περιοχή της Τίρυνθας και όχι στην περιοχή των ποταμών Αλφειού και Πηνειού, μόνο εάν γίνει γεωαρχαιολογική έρευνα στην περιοχή της Δυτικής Πελοποννήσου και αποδειχθεί ότι δεν συνέβη εκεί το γεγονός που αναφέρεται στον μύθο.

στ.Ο μύθος των Στυμφαλίδων ορνίθων

Υπάρχει το ενδεχόμενο ο μύθος αυτός να συσχετίζεται με έργα διαχείρισης των υδάτων της λίμνης Στυμφαλίας, που είχαν γίνει κατά τους προϊστορικούς χρόνους. Το εύρος των υδάτων της λίμνης αυτής ποικίλλει ανάλογα με τη βροχόπτωση και τον έλεγχο της απορροής τους από φυσικές ή τεχνητές καταβόθρες. Ο άθλος του Ηρακλή συσχετίζεται πιθανότατα με το έργο αυτό. Ενισχυτικό της ερμηνείας αυτής είναι και το γεγονός ότι υδραυλικά έργα αντίστοιχης αρχαιότητας και τεχνικής έχουν επισημανθεί και στη γειτονική της Στυμφάλου κλειστή κοιλάδα της Φενεού, που οι αρχαίοι τα απέδιδαν στον Ηρακλή.

ζ.Ο μύθος του Γηρυόνη

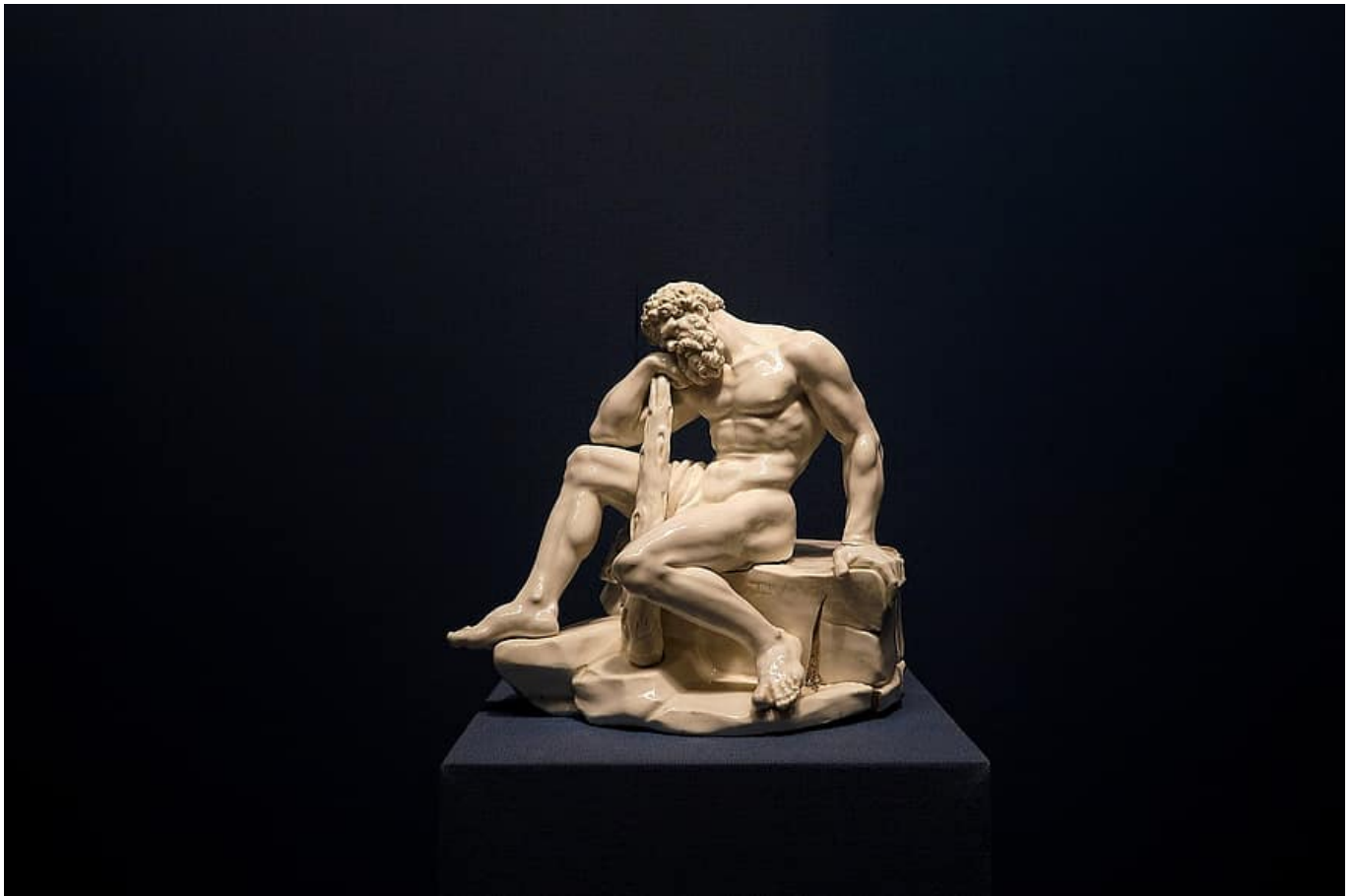
Γιατί ο Γηρυόνης έχει τρία κεφάλια και επίσης γιατί «κραυγάζει», πράγμα που ακριβώς σημαίνει το όνομά του; Ο «Γηρυόνης» είναι ένα γεωλογικό φαινόμενο, συνεπώς τα κεφάλια του μπορούν να νοηθούν το ένα μέσα στο άλλο, όπως τον περιγράφει ο Φιλόστρατος. Δηλαδή ομιλούμε για ένα συγκεντρικό διαπειρογενή πολυδακτυλιόσχημο κρατήρα τριών ομοκέντρων κύκλων. Εφόσον λοιπόν ισχύουν τα ανωτέρω, τότε η «κραυγή» του οφείλεται στο ότι στον συγκεντρικό κρατήρα του το συμπιεσμένο αέριο (μεθάνιο) που βρίσκεται μέσα στη γη, εκτονώνεται με ταχύτητα από κάτω προς τα πάνω, δημιουργώντας ήχο.

η. Ο μύθος του Άτλαντα

Ο Άτλας είναι, κατά τον Ηρόδοτο, ένα πολύ υψηλό όρος στη Βόρειο Αφρική, στενό και κυκλωτερές, που οι εντόπιοι το ονομάζουν κίονα του ουρανού. Το γεγονός

όμως της μεταφοράς της στήριξης του ουρανίου θόλου από τον Άτλαντα στον Ηρακλή και αντιστρόφως, πιθανόν να έχει και αστρονομική σημασία. Συγκεκριμένα, λόγω του φαινομένου της μετάπτωσης των ισημεριών, με την αλλαγή της θέσης του άξονα της γης, αλλάζουν και οι πόλοι της ουράνιας σφαίρας, διαγράφοντας κύκλους, τον βόρειο και τον νότιο, που η ολοκλήρωσή τους απαιτεί 25.796 έτη. Σήμερα ο βόρειος πόλος του ουρανού βρίσκεται σε απόσταση μιας μοίρας από τον αστέρα «άλφα» της Μικρής Άρκτου. Κατά τη διάρκεια της τρίτης χιλιετίας π.Χ. πολικός αστέρας ήταν ο Thuban ή «άλφα» του αστερισμού του Δράκοντα. Στο τέλος της ενδέκατης χιλιετίας π.Χ. ο βόρειος πόλος του ουρανού βρισκόταν μεταξύ των αστέρων «Ιώτα» και «Θήτα» του αστερισμού του Ηρακλή. Η μεταβίβαση, λοιπόν, της στήριξης του ουρανού από τον Άτλαντα στον Ηρακλή σημαίνει μάλλον την αλλαγή του βορείου πόλου του ουρανού, αλλά και ο φόνος του δράκοντα, που φύλαγε τα μήλα των Εσπερίδων, από τον Ηρακλή έχει ενδεχομένως αστρονομική σημασία. Ο βόρειος πόλος του ουρανού βρισκόταν κατά τη διάρκεια της τρίτης χιλιετίας π.Χ. στον αστέρα Thuban ή «άλφα» του αστερισμού του Δράκοντα. Αργότερα, ο βόρειος πόλος του ουρανού μετακινήθηκε.

Η μετακίνηση αυτή είχε ως συνέπεια να παραμερισθεί ως βόρειος πόλος ο αστερισμός του Δράκοντα ή με τη μυθική ορολογία να «φονευθεί» ο Δράκων. Εφόσον λοιπόν θεωρήθηκε ότι «φονεύθηκε» ο Δράκων, θα έπρεπε να τον είχε φονεύσει κάποιος μεγάλος ήρωας, όπως ο Ηρακλής. Σε άλλους μύθους δράκοντοκτόνοι είναι ο Απόλλων, που φόνευσε τον δράκοντα Πύθωνα στον Παρνασσό, ο Ιάσων που σκότωσε στην Κολχίδα τον δράκοντα με τη βοήθεια της Μήδειας, για να αρπάξει το χρυσόμαλλο δέρας, και τέλος ο Κάδμος, που σκότωσε στη Θήβα τον δράκοντα και έσπειρε τα δόντια του από τα οποία φύτρωσαν οι σπαρτοί άνθρωποι.

Ένα άλλο πρόβλημα που διερευνήθηκε είναι το εάν υπήρξε αλληλοεπίδραση πολιτισμών στην ανατολική Μεσόγειο. Μερικές περιπτώσεις είναι ενδεικτικές. Αναφέρονται ενδεικτικά οι εξής:

α. Η μάχη του Δία με τον Τυφωέα / Τυφώνα

Αυτή που παρουσιάζει μεγάλη ομοιότητα

α. με τον Χεττιτικό «Μύθο του Illuyankas», στον οποίο ο δράκοντας Illuyankas μάχεται με τον Teshub, θεό του καιρού.

β. Οι άθλοι του Ninurta: Υπάρχουν εντυπωσιακές ομοιότητες μεταξύ των άθλων του σουμεριακού θεού Ninurta και των αντιστοίχων του Ηρακλή, που αποδεικνύουν την μυθολογική σχέση και την προσοικείωση στοιχείων του ενός πολιτισμού στον άλλο. Η φήμη του Ninurta βασίζεται σε μία σειρά δώδεκα «άθλων». Κατέβαλε δώδεκα μυθικά τέρατα, μεταξύ των οποίων έναν άγριο ταύρο, μίαν έλαφο, ένα λιοντάρι, που ήταν «ο τρόμος των θεών», και ένα επτακέφαλο ερπετό. Ο Ninurta συνήθως ταυτίζεται με τη μορφή ενός θεού με ρόπαλο, τόξο και λεοντή, που απεικονίζεται σε Μεσοποταμιακές σφραγίδες και η σύνδεσή του με τον Ηρακλή καθίσταται αναπόφευκτη.

Εκτός των άλλων, θα πρέπει να επισημανθεί, ότι η εργασία πραγματεύεται τα γεωμυθολογικά θέματα με εξαντλητική κατά το δυνατόν χρήση των αρχαίων ελληνικών και λατινικών πηγών.

Στο τελευταίο μέρος της εργασίας διερευνήθηκε το ερώτημα κατά πόσο η ελληνική μυθολογία απηχεί γεωλογικές και κλιματολογικές μεταβολές, που συνέβησαν στον ευρύτερο χώρο του Αιγαίου ή σε άλλες περιοχές του κόσμου.

Αυτό το ερώτημα απαντήθηκε με συνδυασμό των απόψεων των Σακελλαρίου(ιστορικού), Χουρμουζιάδη (αρχαιολόγου), Μαριολάκου (γεωλόγου), Renfrew(αρχαιολόγου), Σάμψων (αρχαιολόγου), Cavalli-Sforza (γενετιστή), Τριανταφυλλίδη(γενετιστή) και Skoglund (επικεφαλής ομάδας ειδικών της εξελικτικής Βιολογίας, της Γεωγενετικής, της Οστεοαρχαιολογίας και της Βιοστατιστικής), και με διερεύνηση των γλωσσικών, αρχαιολογικών, γεωλογικών, μυθολογικών και γενετικών δεδομένων. Το συμπέρασμα, που προέκυψε, είναι ότι κατά πάσα πιθανότητα οικάτοικοι του σημερινού ελλαδικού χώρου οι οποίοι εξελίχθηκαν με αυτήν την ιδιαίτερη αναγνωρίσιμη πολιτισμική ταυτότητα από την εποχή του HomoSapiens,50000 Π.Α.Σ., έστω και εάν κατά τα προϊστορικά χρόνια δεν είχαν συνείδηση της κοινής τους καταγωγής, θα πρέπει να είχαν συνεχή παρουσία στον Αιγαϊακό χώρο, τουλάχιστον τα τελευταία δέκα χιλιάδες χρόνια.

Συμπέρασμα

Όλοι οι γεωμύθοι του Ηρακλή σχετίζονται με το γεωπεριβάλλον του τόπου, στον οποίο αναφέρονται. Οι ίδιοι οι άθλοι του αλλά και τα δευτερεύοντα κατορθώματά του αφορούν εγγειοβελτιωτικά και υδραυλικά έργα, που καλυτέρεψαν τη ζωή των κατοίκων των περιοχών αυτών, ή εμπλέκονται με ιδιαίτερες γεωλογικές συνθήκες και μορφώματα.

Έτσι επιβεβαιώνεται η άποψη του Μαριολάκου (2011) ότι στην παραγματικότητα στον Ηρακλή αποδόθηκαν όλα τα ωφέλιμα αλλά υπεράνθρωπα έργα που έγιναν σε διάφορες χρονικές περιόδους. Αυτά τα «κατορθώματα» δεν μπορούσαν παρά να αποδοθούν σ' έναν ημίθεο και να ζητήσουν να ενδυθούν το κύρος του, καθώς ήταν ο ήρωας που δεν γνώριζε τοπικούς ή χρονικούς περιορισμούς του φυσικού περιβάλλοντος που αντικατέστησε την προηγούμενη (Μαριολάκος, 2005).

Πίσω όμως από τον Ηρακλή αντιλαμβανόμαστε ότι κρύβεται η μεγάλη δραστηριότητα των Πρωτοελλήνων, οι οποίοι επιτέλεσαν θαυμαστά πράγματα τόσο με τα ταξίδια τους και τις μεταναστεύσεις τους, όσο και με τα μεγάλα τεχνολογικά τους επιτεύγματα.

Φαίνεται, λοιπόν, ότι ακόμη και η απλή εποπτεία ορισμένων μόνο μύθων της αρχαίας Ελλάδας καταδεικνύει με ενάργεια τη σχέση του μύθου με τα γεωλογικά φαινόμενα, που έδωσαν αφορμή στην επινόησή του.

Αυτές οι διαπιστώσεις όμως λειτουργούν και αντίστροφα. Αφού δηλαδή οι αρχαίοι άνθρωποι έντυναν την ακατανόητη γι' αυτούς, πραγματικότητα, με αιτιολογικούς ή επεξηγηματικούς μύθους, άρα αν μπορέσουμε να δούμε κάτω από τους συμβολισμούς και τα μυθολογικά στοιχεία, θα βρούμε στην καρδιά του μύθου, την αιτία που τον προκάλεσε, το πραγματικό γεγονός.

Για μια ακόμη φορά επιβεβαιώνεται η αντίληψη ότι τους μύθους πρέπει να τους παίρνουμε στα σοβαρά, όχι μόνο γιατί αυτοί καθ' εαυτοί αξίζουν για την δημιουργική τους φαντασία αλλά και γιατί αποτελούν πρόκληση για την αρχαιολογία, τη γεωλογία και τις λοιπές επιστήμες να ψάξουν να

βρουν αλήθειες που θα τους εντυπωσιάσουν.

<https://bit.ly/3eoaWrc>